

*Білянina В. І.,**кандидат філологічних наук,**старший викладач кафедри східних мов**Навчально-наукового центру мовної підготовки**Національної академії Служби безпеки України*

ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСКУРСУ КИТАЙСЬКИХ ЗМІ: НА ПРИКЛАДІ ГОНКОНГУ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню прагматичних особливостей дискурсу китайських засобів масової інформації (далі – ЗМІ). Було погоджено, що формування нового інформаційно-комунікативного суспільства стає об'єктом маніпуляції засобів масової інформації, оскільки паралельне співіснування різних, часто протилежних мікро- та макротекстів формує мультитекстуальну реальність. Було охарактеризовано актуальні напрями прагматичних досліджень, з-поміж яких дослідження прагматики з позиції лінгвістики, лінгвістичної антропології, семантики та соціолінгвістики були визначені як найбільш актуальні напрями сьогодення. Окремий розгляд отримали роботи з дослідження сугестивного впливу реципієнта. Визначення засобів масової інформації у мережі Інтернет об'єктом наукового дослідження привело до нашого зосередження на вербальних (лінгвістичних) засобах сугестивної маніпуляції засобів інтернет-ЗМІ, особливо газет. Фактичним матеріалом було обрано державну урядову газету КНР «Щоденна народна газета», а саме – її спосіб подання матеріалу про нагальні проблемні ситуації у країні (на прикладі Гонконгу). Теоретичним підґрунтям послугували дослідження Н. Стасула, а саме – ґрунтовний аналіз дослідника вербальних засобів маніпуляції у ЗМІ. Основними вербальними засобами впливу було визначено такі: назву статті (імперативні / епістемічні), її обсяг, стиль (наявність елементів здивування, драматизму / конфлікту, зрозумілості, відомості), структуру, використання жаргонізмів, слів, фраз, мовних фігур, тропів і кліше. Було проаналізовано та охарактеризовано отримані результати, що засвідчили присутність певної низки маніпуляційних засобів в електронному форматі зазначеного видання, що не суперечить уже наявним роботам із цього напрямку – як серед європейських, так і серед китайських наукових джерел.

Ключові слова: прагматика, сугестія, маніпуляція, ЗМІ, вербалізація.

Постановка проблеми. Сучасна людина живе у мультитекстуальному світі, де паралельно співіснують різні, часто протилежні мікро- та макротексти. Активний розвиток світової мережі Інтернет створює необмежені можливості паралельної реальності, а отже – накладання контекстів і співіснування гіпертекстів цих реальностей.

Сам факт існування та відкритий доступ до різноманітних джерел інформації уможливило існування засобів впливу на реципієнта / користувача інтернет-простору. Вивчення прихованого контекстуального змісту повідомлень тривалий час є предметом дослідження прагматики, яка вивчає цю проблему не лише з позиції лінгвістики, а й з погляду лінгвістичної антропології, семантики та соціолінгвістики. Водночас актив-

ний розвиток отримують дослідження з питань маніпуляції та дискурсології, що вивчають політичний дискурс і дискурс засобів масової інформації як такі, що мають прямий зв'язок і взаємозалежність.

З огляду на високий ступінь політичного та ідеологічного контролю не лише на ЗМІ, а й на засоби масової комунікації прагматичні особливості дискурсу ЗМІ КНР та їхня специфіка в подачі материкових і закордонних новин стають темою дослідження, оскільки є прикладом системного прагматично-сугестивного впливу на читачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми політичного дискурсу КНР присвячені роботи 李杰 (2009), 刘大华 (2009); Б. Нечипоренка (2013), О. Ніколасової (2018). Їхні роботи розглядають прагматичний аспект китайських ЗМІ з позиції стилістики (досліджують штампи, метафори, кліше, вербальні засоби вираження впливу). В роботах таких науковців, як Л. Компанцева (2007), Е. Тофлер (1999) розкрито особливості інтернет-дискурсу, проте без прив'язки до Китаю. Тоді як 乔木 (2016), 大陸, 獨家, 頭條 (2018) та багато інших учених висловлюються щодо контрольованості китайського медіапростору. З-поміж вище згаданих авторів були й ті, хто намагався продемонструвати механізм впливу засобів масової інформації на своїх читачів і підняття авторитету лідера країни (Б. Нечипоренко). Пропонуємо здійснити аналіз способів маніпуляції масовою думкою користувачів мережі Інтернет, дослідивши способи подачі інформації китайськими державними ЗМІ, щодо неспокойних територій (на прикладі Гонконгу).

Метою статті є аналіз прагматичних особливостей дискурсу китайських ЗМІ під час висвітлення інформації про Гонконг.

Виклад основного матеріалу. Слідом за Ф.С. Бацевичем під лінгвістичною прагматикою розуміємо «розділ лінгвістики, що вивчає вияви суб'єктивного (людського) чинника на всіх рівнях мови й у межах усіх аспектів її функціонування, комунікації людей» [2]. Після зародження в 30-ті роки ХХ ст. прагматику як науку спіткали численні трансформації, переорієнтації та конкретизації. З розвитком ідеї мовленнєвих актів був сформований трансцендентальний напрям прагматики, який об'єднав позицію Пірса щодо існування комунікативних спільнот і Вітгенштейна щодо мовних ігор. Цей напрям постулює, що будь-яка людина, яка належить до певного співтовариства і веде відповідні мовні ігри, здатна до комунікації з будь-якою іншою людиною, що належить до іншого співтовариства та бере участь у мовних іграх, які можуть відрізнитись від її власних [1]. Цей постулат стає особливо актуальним у час активної міжкультурної комунікації, коли стираються межі не

лише між співтовариствами, а й країнами. Ще легше такий ефект досягається у віртуальному дискурсі, коли мовець / користувач «відчуває власну віртуальність» (С. Вавілова) [3].

Отже, спостерігаємо формування нового інформаційно-комунікативного суспільства, яке стає об'єктом маніпуляції засобів масової інформації. В. Петрик, М. Присяжнюк, Л. Компанцева та інші вчені визначають шляхи здійснення сугестивного впливу в Інтернеті, серед яких медіавіруси, комп'ютерні ігри та блоги є найпоширенішими [5]. 3-поміж вищезгаданих елементів влада КНР активно використовує підставних блогерів (五毛党 «Партія 5 мао»), які систематично висловлюються за підтримку партійних рішень у мережі, беручи участь в обговоренні певних спірних політичних рішень серед населення.

Іншим важливим ресурсом для сугестивного впливу на аудиторію є електронні газети. У своїй роботі «Електронні засоби виявлення вербальної маніпуляції в ЗМІ» Н. Стасула пише, що такі фактори, як назва статті, її обсяг, стиль, структура, використання жаргонізмів, слів, фраз мовних фігур, тропів і кліше для впливу на свідомість особистості, активно застосовуються у сучасних медіа [6]. Розглянемо докладніше цю позицію, взявши за приклад одну з урядових газет КНР «人民日报» («Щоденна народна газета») [9].

Для початку звернімося до заголовків. Автор виділяє дві основні групи мовленнєвих актів, що можуть бути присутні в заголовках: групу імперативів (містить мовні акти, що безпосередньо зачіпають процес прийняття рішень: наказ, порада, побажання, бажання тощо [6, с. 92]) та епістемічну групу (обмежені мовними актами твердження, припущення, вираження думки тощо, орієнтованими на модель світу і знання адресата [6, с. 92]). Водночас дослідник зазначає, що складність заголовка має на меті подовжити процес його декодування, а отже – час перебування читача в певному семантичному просторі, що збільшує вплив на нього [6, с. 92].

На електронній сторінці «Щоденної народної газети» можемо спостерігати такий характер заголовків, які розміщені згори вниз у такій послідовності:

1) «香港特区行政长官林郑月娥发布2019施政报告» (Губернаторка Сянганського спеціального адміністративного району Лін Чженюе оприлюднила звіт про реалізацію адміністративно-політичних заходів на 2019 рік);

2) «香港各界人士：祖国是香港战胜挑战的坚强后盾» (Представники різних верств населення Гонконгу: «Батьківщина – це міцна опора воюючому з труднощами Гонконгу»);

3) «2019香港特区施政报告推三项措施 冀减轻市民出行负担» (Звіт про реалізацію адміністративно-політичних заходів на 2019 рік пропонує три види заходів з полегшення життя мешканців Гонконгу);

4) «香港中联办负责人就美国国会众议院通过“2019年香港人权与民主法案”发表声明表示坚决反对和严厉谴责» (Керівництво Канцелярії зі зв'язку Центрального народного правління КНР у САР Гонконг оприлюднило звернення з обуренням і несприйняттям, щодо погодженого Конгресом США «Акта щодо прав людини та демократії в Гонконзі від 2019 року»);

5) «禁錮讲真话的老师，谁教坏了学生?» (Взяті під варту викладачі запитують, хто навчив поганому учнів?);

6) «香港警方推出多平台报料热线» (Поліція Гонконгу створила мультимедіальну платформу з «гарячою лінією» для надання інформації журналістам);

7) «林郑月娥：香港定能排除万难，重新出发» (Лін Чженюе: Гонконг зможе подолати будь-які перешкоди та розпочати спочатку);

8) «相信很快会见到风雨后的彩虹» (Сподіваємось на веселку після дощу).

Варто зауважити, що характер їх розміщення теж має значення. Про це Б. Нечипоренко писав у своїй роботі «Політичний дискурс у китайському віртуальному просторі». Він зазначає: «Розташування матеріалу та його зв'язок з іншими текстами або мультимедіа суттєво впливає не лише на інформованість, але й на ставлення віртуального реципієнта до об'єкта повідомлення <...> на сприйняття віртуального реципієнта впливає значно більша кількість сугестивних текстів, об'єднаних спільною тематикою. Друковані або інші види ЗМІ не можуть забезпечити такого ефекту у віртуального реципієнта завдяки особливостям побудови віртуального простору» [3, с. 78–79].

У нашому випадку перед очима читача виводиться одразу декілька важливих інформаційних установок:

- Губернатор САР Гонконг прагне до врегулювання ситуації;
- Представники різних верств населення Гонконгу бачать у материковому Китаї підтримку та опору в боротьбі з труднощами;
- Материковий Китай проти іноземного втручання у ситуацію та будь-яких аналізів конфлікту;
- Проблема в молоді-бунтівниках;
- Місцева поліція співпрацює з пресою;
- Материковий Китай сподівається на позитивне вирішення ситуації.

Н. Стасула зазначає: «Зміст повинен мати стосунок до аудиторії, стосуватися їхнього життя. Чим більше повідомлення зачіпає інтереси читачів (слухачів, глядачів), тим більше уваги воно отримає. Одним із способів забезпечення спорідненості подій і читачів є локалізація подій, тобто показ їхнього значення для цільової аудиторії» [6, с. 95]. З вищезазначених заголовків можемо простежити апеляцію до материкового Китаю і лише в позитивному контексті: «різні верстви населення» вірять у підтримку КНР; КНР прагне до внутрішнього вирішення проблеми і «декларування» Сполученими Штатами прав і свобод мешканців САР Гонконг їх бентежить; материковий Китай виступає за мирне врегулювання конфлікту.

Іншим аспектом є ефект здивування. Текст або його подача має «привертати публіку, будити її допитливість. Незвичайне порушує буденність і повсякденність і тому привертає увагу» [6, с. 95]. Прикладом прояву зазначеного засобу впливу може бути новина під назвою «禁錮讲真话的老师，谁教坏了学生?» (Взяті під варту викладачі запитують, хто навчив поганому учнів?), оскільки бачимо особу «вчителя», яка в Китаї має беззаперечний авторитет. Викладач у Китаї завжди має рацію і апіорі не може бути «взятим під варту», а відповідно, визнанням винним (для материкового Китаю це вкрай рідкісні поодинокі випадки). І китайський «вчитель» не може «教坏学生» (дослівно: зіпсувати своєю наукою).

Популярність дійової особи є наступним чинником, зазначеним Н. Стасулою. У нашому прикладі САР Гонконг як частина КНР сама собою є важливою і знайомою темою для материкового Китаю.

Не менш важливим із-поміж виділених автором засобів впливу ЗМІ є «конфлікт, або драматизм подій» [6, с. 95]. Дра-

матизм створює сама тематика новини – протистояння активно налаштованої молоді Гонконгу проти рішення уряду. Варто зазначити, що для материкового Китаю факт відкритого протистояння владі є неприйнятним.

Останнім, окресленим у статті, засобом впливу на читача є використання мовних фігур, фраз, кліше тощо. На підтвердження присутності такої форми впливу в обраній нами газеті звернімося до останнього заголовка «见到风雨后的彩虹», де сталий вираз «见彩虹» означає (дослівно: побачити веселку) побачити / дочекались успіхів.

Висновки. Проаналізувавши матеріал газети (електронного видання) «人民日报» як ілюстративний матеріал до опрацьованого теоретичного підґрунтя, можемо зробити такі висновки. Китайські засоби масової інформації в Інтернеті активно користуються всіма з виділених прагматичних засобів маніпуляції свідомістю інформаційного суспільства.

Вербальні засоби маніпуляції свідомістю читачів активно використовуються ЗМІ по всьому світі, зокрема в Китаї. Вони створюють можливість різними сугестивними шляхами формувати «правильну» думку щодо певної події чи інформації, активуючи інтелектуальний та емоційний складники людської свідомості.

Література:

1. Арутюнова Н., Гутнер Г. Прагматика. *Гуманитарные технологии*. 2019. URL: <https://gtmarket.ru/concepts/6935>.
2. Бацевич Ф. Нариси з лінгвістичної прагматики. 2010. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=55505.
3. Нечипоренко Б. Політичний дискурс у китайському віртуальному просторі. 2013. С. 73–80. URL: [file:///C:/Users/Vika/Downloads/Mikks_2013_46\(3\)_13.pdf](file:///C:/Users/Vika/Downloads/Mikks_2013_46(3)_13.pdf).
4. Никифорова О. Политический дискурс, политическая коммуникация и СМИ. С. 36–41. URL: <file:///C:/Users/Vika/Downloads/politicheskiy-diskurs-politicheskaya-kommunikatsiya-i-smi.pdf>.
5. Петрик В., Присяжнюк М., Компанцева Л. Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посібник. Київ : ВІПОЛ, 2011. 248 с.
6. Стасула Н. Електронні засоби виявлення вербальної маніпуляції в ЗМІ. 2011. С. 90–98. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10663/1/13.pdf>.

7. 大陸，獨家，頭條。 年终报道—— 走进新时代的中国媒体生存现状. *Bowen Press*. 2018. URL: https://bowenpress.com/news/bowen_202511.html.
8. 乔木. 点评中国：政治和道德冲突的中国媒体. *BBC*. 2016. URL: https://www.bbc.com/zhongwen/simp/china/2016/01/160111_cr_china_media.
9. 人民日报. URL: <http://hm.people.com.cn>.

Bilianina V. The pragmatic features of the Chinese mass media discourse: on the example of Hong Kong

Summary. The article is devoted to the study of the pragmatic features of the Chinese mass media discourse. It was agreed that the formation of a new information and communication society became the object of the mass media' manipulation, since the parallel coexistence of different, often opposite, micro and macro texts shape multicultural reality. Topical areas of the pragmatic research were characterized. Among which pragmatics studies from the standpoint of linguistics, linguistic anthropology, semantics and sociolinguistics were identified as the most relevant areas of today. Separate consideration was given to the research on the suggestive influence of the recipient. The identification of media in the Internet as a subject of scientific research led to our focus on verbal (linguistic) suggestive manipulation of Internet media, especially newspapers. The actual material of our research was the China's state-owned governmental daily newspaper "People's Daily", as well as its method of presenting material on urgent problematic situations in the country (for example, Hong Kong). N. Stasul's research served as a theoretical basis and, in fact, his thorough analysis of the researcher of verbal manipulation in mass media. The main verbal means of influence were identified as the title of the article (imperative / epistemic), its scope, style (presence of elements of wonder, drama / conflict, understandability, information), its structure, usage of jargon words, phrases, linguistic figures, tropes and clichés. The results were analyzed and characterized. Analyzed material showed the presence of a number of manipulations in the electronic format of the given edition. This result does not contradict the already existing works in this field, both among European and Chinese scientific sources.

Key words: pragmatics, suggestion, manipulation, media, verbalization.